

## **КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ ФІЛЬТР АДАПТАЦІЇ ПРАВОПОРЯДКУ ДО ACQUIS ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

**Андріанна БАДИДА**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри теорії та історії держави і права  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
м. Ужгород, Україна*

Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення балансу між процесами європейської інтеграції України та збереженням конституційної ідентичності держави.

Європейська інтеграція України передбачає поступову адаптацію національної правової системи до *acquis* Європейського Союзу (далі – ЄС), що, власне, передбачено в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Однак така адаптація не означає автоматичного запозичення норм, процес має здійснюватися з урахуванням положень Конституції України. У цьому контексті особливої ваги набуває питання ролі Конституційного Суду України (далі – КСУ) як інституційного механізму забезпечення такого балансу.

Важливо підкреслити, що в Україні наразі відсутнє чітке розуміння як ролі Конституційного Суду України у процесі адаптації *acquis* ЄС, так і меж впливу права ЄС на конституційний порядок України.

Право Європейського Союзу характеризується принципами примату та прямої дії, що свідчить про його вплив на національні правові системи держав-членів та держав-кандидатів. Така теза випливає з рішення Суду ЄС у справі «Коста проти Енел», у якій йдеться про те, що «право, яке впливає з Договору, як самостійне джерело права, у зв'язку зі своєю особливою та оригінальною природою не може бути скасоване нормами національного права, яким би чином вони не були сформульовані, без втрати свого характеру як права Співтовариства та без підриву правових засад самого Співтовариства»<sup>1</sup>, що фактично заклало основу принципу примату права ЄС.

У справі Ван Генд ен Лоос Суд ЄС сформулював доктрину прямої дії, зазначивши, що «держави визнали, що право Співтовариства має авторитет, на який можуть посилалися їхні громадяни в цих судах та трибуналах», у свою чергу, «Співтовариство створює новий

---

<sup>1</sup> Court of Justice of the European Communities. (1964). *Flaminio Costa v ENEL* (Case 6/64). ECLI:EU:C:1964:66. P. 594. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61964CJ0006>

правопорядок міжнародного права, на благо якого держави обмежили свої суверенні права, хоча й у певних сферах, і суб'єктами якого є не лише держави-члени, а й їхні громадяни»<sup>2</sup>. Відтак положення Договору можуть створювати індивідуальні права, які національні суди зобов'язані захищати<sup>3</sup>. Вважаємо, що ці справи разом розкривають конституційну природу права ЄС.

З наведеного випливає, що право ЄС може мати пріоритет над національним законодавством і навіть діяти без імплементації. Відповідно, виникає питання: а хто контролює, щоб це не суперечило Конституції? У цьому аспекті відповідь очевидна – конституційні суди.

Ключовою є постановка вказаного питання у Німеччині. Якщо попередньо зазначалось про абсолютний примат, то у справі Соланж I (1974 року) йдеться про конституційний фільтр з боку держави. У вказаному рішенні Федеральний конституційний суд Німеччини (далі ФСК) встановив, що «доти, поки право Співтовариства не забезпечує рівноцінного захисту основних прав, ФКС залишає за собою повноваження перевіряти його відповідність Основному Закону»<sup>4</sup>. У продовження, через десяток років, у рішенні Соланж II ФКС переглянув свою попередню позицію та зазначив, що за умови забезпечення належного рівня захисту основних прав у праві ЄС він утримуватиметься від здійснення конституційного контролю актів Співтовариства<sup>5</sup>.

На відміну від німецької моделі, позиція Франції щодо імплементації та виконання директив ЄС у національне законодавство відрізняється. Практика Французької Республіки демонструє специфічну модель взаємодії з правом ЄС, у межах якої Конституційна рада не здійснює прямого контролю відповідності національного законодавства міжнародним договорам, проте забезпечує баланс між конституційними вимогами та зобов'язаннями, що випливають із права ЄС, зокрема у процесі імплементації директив. Так, у рішенні Конституційної ради від 27 липня 2006 року підкреслено, що транспонування директив ЄС є конституційною вимогою, а законодавець зобов'язаний забезпечити її реалізацію. Водночас такий контроль має подвійне обмеження: по-перше, транспозиція не може суперечити принципам конституційної ідентичності Франції, а по-друге, Конституційна рада обмежена у своїх

---

<sup>2</sup> Court of Justice of the European Union. (1963). *Van Gend en Loos v Netherlands Inland Revenue Administration* (Case 26/62). P. 12. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61962CJ0026>

<sup>3</sup> Там само. P. 13

<sup>4</sup> Federal Constitutional Court of Germany. (1974). *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* (Solange I), BVerfGE 37, 271. URL: [https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1974/1s19740529\\_2bvl005271en.html](https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1974/1s19740529_2bvl005271en.html) 2wsx

<sup>5</sup> Federal Constitutional Court of Germany. (1986, October 22). *Solange II* (2 BvR 197/83; BVerfGE 73, 339). URL: [https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1986/10/rs19861022\\_2bvr019783en.html](https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1986/10/rs19861022_2bvr019783en.html)

повноваженнях щодо перевірки відповідності закону положенням директив<sup>6</sup>.

Подальший розвиток цієї позиції відображено у рішенні від 31 липня 2018 року, у якому Конституційна рада підтвердила, що імплементація права ЄС допускається за умови дотримання конституційної ідентичності, а контроль за відповідністю актів ЄС здійснюється опосередковано, зокрема через національні суди та механізм звернення до Суду ЄС<sup>7</sup>. Очевидно, що практика європейських держав свідчить про формування підходу, відповідно до якого конституційні суди виконують функцію контролю меж інтеграції, забезпечуючи баланс між приматом права ЄС та верховенством Конституції.

У контексті адаптації правопорядку України до права ЄС особливого значення набуває роль Конституційного Суду України як інституційного фільтра, який повинен забезпечити рівновагу між процесом євроінтеграції та конституційними цінностями.

На відміну від держав-членів ЄС, в Україні відсутня усталена доктрина взаємодії права ЄС та Конституції. Водночас у практиці КСУ простежується формування підходу, в основі якого є концепція так званого «конституційного ядра». Під останнім маємо на увазі систему фундаментальних принципів та цінностей, що визначають зміст Конституції та не підлягають обмеженню або перегляду, які виводяться насамперед із положень статті 157 Конституції України<sup>9</sup>. Однак ця ідея поки не має чіткого визначення у практиці КСУ, проте її елементи простежуються через застосування принципу недопустимості звуження змісту та обсягу прав, а також тесту пропорційності (йдеться про рішення у вигляді висновків КСУ щодо законопроектів про внесення змін до Конституції)<sup>10 11 12</sup>.

У національній доктрині та практиці КСУ можна простежити, що перевірка конституційності нормативних актів передбачає з'ясування,

---

<sup>6</sup> Constitutional Council of France. (2006, July 27). Decision No. 2006-540 DC (Law on copyright and related rights in the information society). <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2006/2006540dc.htm>

<sup>7</sup> Constitutional Council of France. (2018, July 31). Decision No. 2018-768 DC (Law on the protection of trade secrets). <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2018/2018768dc.htm>

<sup>8</sup> Бадида, А. Ю. (2025). Концепт конституційної ідентичності та меж інтеграції у рішеннях Конституційної ради Франції. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 4(1), 163.

<sup>9</sup> Конституція України. (1996). Відомості Верховної Ради України, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

<sup>10</sup> Конституційний Суд України. (2010, 20 січня). Висновок № 1-в/2010 у справі за законопроектом про внесення змін до Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-10>

<sup>11</sup> Конституційний Суд України. (2016, 20 січня). Висновок № 1-в/2016 у справі за законопроектом про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>

<sup>12</sup> Конституційний Суд України. (2019, 31 жовтня). Висновок № 2-в/2019 у справі за законопроектом про внесення змін до Конституції України (щодо адвокатури). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002v710-19>

чи не призводить їх прийняття або застосування до звуження змісту та обсягу прав і свобод людини. Такий підхід фактично відображає ідею захисту сутнісного змісту прав, оскільки «зміст» права співвідноситься з його ядром, а «обсяг» – із межами реалізації. Додатково КСУ враховує недопустимість зниження рівня гарантій прав, що свідчить про комплексне розуміння сутності прав як поєднання їх змісту та ефективності реалізації<sup>13</sup>.

Зважаючи на те, що КСУ уже виконує функцію гаранта незмінності базових елементів конституційного ладу, що, фактично, за своєю суттю є близькою до доктрини конституційної ідентичності у праві держав-членів ЄС, з огляду на це останній потенційно може виконувати функцію інституційного фільтра адаптації права ЄС за (умовно) «змішаною» моделлю (поєднання німецького та французького підходів): з одного боку, забезпечуючи відповідність імплементаційних актів фундаментальним конституційним засадам (конституційному ядру), а з іншого – не перешкоджаючи виконанню зобов'язань, що впливають із європейської інтеграції.

### **Висновки:**

1. Адаптація правопорядку України до *acquis* ЄС не може зводитись до формального запозичення норм права ЄС, а повинна здійснюватися з урахуванням конституційних засад та принципу збереження конституційної ідентичності держави.

2. Порівняльний аналіз практики держав-членів ЄС свідчить про існування різних моделей взаємодії національних конституційних судів із правом ЄС: німецька модель орієнтована на захист конституційної ідентичності та контроль меж інтеграції, тоді як французька – на забезпечення ефективної імплементації права ЄС через механізми попереднього та наступного контролю.

3. Для України доцільним є формування умовно «змішаної» моделі, яка поєднує елементи зазначених підходів, у межах якої КСУ може виконувати функцію інституційного фільтра адаптації права ЄС, забезпечуючи відповідність імплементаційних актів фундаментальним конституційним засадам та одночасно не перешкоджаючи виконанню зобов'язань у межах європейської інтеграції.

---

<sup>13</sup> Лазур, Я., Попович, Т., Рябенко, О., та ін. (2025). Обмеження прав людини та екстраординарні юридичні режими (за ред. Я. Лазура, М. Савчина, Т. Попович). Одеса: Юридика, С. 120